

L'ENQUESTA DE LA RAMBLA (1938): «¿COM VEIEU EL PRESENT I EL FUTUR DEL TEATRE CATALÀ?»

Francesc Foguet i Boreu

Universitat Autònoma de Barcelona

Gener del 2005

Entre el 17 d'agost i el 13 de novembre de 1938, el diari *La Rambla* publicà les respostes a una enquesta adreçada a la professió teatral per indagar la situació de l'escena catalana coetània i les expectatives de futur.¹ L'enquesta volia contribuir a crear una escena que respongués al moment històric, ja que —bo i recollint el guant de les lliçons piscatorianes— es partia de la convicció que «el teatre també és una arma en la revolució. I de les més positives. Cal, però, saber-la manejar...»² El qüestionari consistia en una sola pregunta, «¿Com veieu el present i el futur del teatre català?», que es formulà a figures destacades del teatre coetàni, entre les quals respongueren les següents (per ordre de publicació): Joan Oliver (dramaturg), Laura Bové (actriu), Miquel Espinar (president de la Comissió Interventora dels Espectacles Públics de Catalunya), Maria Morera (actriu), Domènec Guansé (crític), Claudi Fernández i Castanyer (secretari de l'Associació de Teatre Català i secretari general i delegat de la Generalitat de Catalunya a la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur), Ramon Vinyes (dramaturg), Josep Navarro i Costabella (dramaturg), Joan Cumellas (delegat de la Generalitat de Catalunya del Teatre Català de la Comèdia), Josep Roure i Torent (dramaturg), Ramon Junyent i Vila (regidor delegat de l'Ajuntament de Barcelona al Teatre Català de la Comèdia), Rosa Maria Arquimbau (dramaturga), Francesc Curet (historiador), Salvador Bonavia (dramaturg), Pompeu Crehuet (dramaturg), Lluís Capdevila (dramaturg), Josep Santpere (actor), Josep Gimeno i Navarro (dramaturg), Maria Vila (actriu) i Pius Daví (actor).³ El conjunt d'aportacions a l'enquesta de *La Rambla* brinda una panoràmica àmplia i diversificada de la situació del teatre català en uns moments històrics d'excepció. Als ulls d'avui, algunes de les opinions, les valoracions i les denúncies dels enquestats continuen tenint, salvant totes les distàncies, una insòlita vigència.

«¿Com veieu el present i el futur del teatre català?»

Abans, quatre paraules.

El teatre català passa per uns moments especials. L'encertada o equivocada orientació que li han donat els que curen d'ell actualment ha originat no poques polèmiques. Cadascú —autors solvents, autors mediocres, autors fracassats, crítics i còmics— hi han dit la seva; sempre, però, en conversació particular. Pocs atrevint-se a fer-ho des dels periòdics. Tothom creu que «s'hauria de fer això i allò altre». Però en concret no es fa res. El teatre català segueix en el seu estat de decaïment, no hem pas de negar-ho.

Ara, des de fa uns quants dies, sembla que algú té ganes de preocupar-se'n de debò i d'encarriolar-lo per uns altres viaranys. És a dir: enaltir-lo i dignificar-lo. Treure'l de l'estat de postració en què malauradament viu. I com que nosaltres —enamorats del nostre teatre, fermes defensors seus en tot moment— voldríem donar matèria més que suficient perquè s'aprofitin d'ella aquells que tenen el propòsit de treballar per al seu millorament, hem cregut oportú la present enquesta. Hem demanat el concurs de rellevants personalitats. Moltes han contestat. D'altres esperem rebre'n la deguda resposta. Ho exigeix el patriotisme i l'art.

No voldríem altra cosa que, amb la mesura del nostre entusiasme, haver contribuït al fet, per tots tan desitjat, que el teatre català tornés a ésser aquell teatre que no fa molts anys ocupava l'alt lloc que per mèrit propi li correspon. Més elevat encara si hi cap, davant els moments transcendents que vivim i dels quals l'art teatral en pot ésser un educador i orientador magnífic. Els nostres consultats tenen la paraula...⁴

Joan Oliver

No cal fer-se il·lusions. El teatre català, de Robrenyo ençà, ha estat —descomptades les excepcions— un simple esport sense transcendència. Mancats en absolut de tradició, sense un teatre renaixentista ni clàssic on recolzar-nos, els catalans no hem passat en la dramaturgia de múltiples assaigs d'aprenent. Podríem esmentar algun cas aïllat de veritable home de lletres que en un moment de la seva carrera es lliurà a la producció escènica. Tanmateix, la manca d'una autèntica escola dramàtica, malmenà allò que podia haver estat l'aurora d'un teatre nacional.

Els vells ens parlen d'una època d'or del teatre català. Ai las! Aquell teatre tenia un regust de provincianisme que l'invalidava com a fenomen nacional o no ultrapassava el simple entreteniment sense categoria literària. Quantes obres de la «bona època» resisteixen avui la representació?

Em direu: i els actors, la fama dels quals ha arribat fins a la nostra generació? No volem dubtar ni un segon de l'art escènic d'aquella gent extraordinàriament dotada. Casos de forta vitalitat, d'instint enorme, d'ofici excepcional, de virtuosisme, als quals cal fer justícia. Però, aquell foc poderós i llampant cremà en un moment lamentable. No ja el nostre teatre, sinó l'espanyol i tot l'uropeu llanguia aleshores sota formes decadents que a penes la força del geni podia momentàniament redimir. I així, la gran traça, l'enginy rar dels nostres actors s'aplicà debades i es consu-

mí ingloriosament: llur art singular —que fou realment un fenomen únic— produí només un esclat de popularitat passatgera.

I els joves, els autors joves, què han fet? Poca cosa. Feu la prova. Cerqueu, entre la nostra moderna producció dramàtica, obres que resisteixin la traducció. El resultat us deixarà aclaparats. Els més dels nostres autors d'avui s'han limitat a seguir la tradició mesquina de llurs antecessors. I els audaçs, els innovadors, no han reeixit encara a trobar, no ja l'accent d'un teatre substancial autòcton, ni tan sols a donar un reflex estimable de la dramàtica que triomfa en els països capdavanterers.

Tot és, doncs, a fer: Cal cremar les naus esbalandrades del passat, i començar de bell nou. Amb modèstia i tenacitat. Però amb la més coratjosa esperança. Car tenim una llengua extraordinàriament apta per a l'expressió dramàtica en tots els seus matisos. I talents literaris que poden esmerçar-s'hi. I, encara, comptem amb l'escola del bon teatre estranger que ens serà lliçó i estímulo.

A la Generalitat, a l'Ajuntament de la ciutat, correspon l'honor de posar les pedres fonamentals del nostre teatre nacional. Una Escola d'Art Dramàtic que endegui les noves vocacions i alhora faciliti als actors el perfeccionament de llur art. I al costat de l'Escola, abraçant l'Escola, un Teatre Nacional o Municipal, ben dirigit i nodrit, d'antuvi, amb traduccions.

La creació del teatre català és una obra lenta i laboriosa. El plançó ben plantat, ben adobat, posarà arrels i estendrà les branques.

Laura Bové

El teatre català és una cosa viva, una manifestació espiritual de la raça. Però això no pot morir. I el que més m'estranya és que hi hagi catalans que creguin que la Catalunya nació, inquieta com la que més, pugui deixar morir el seu teatre.

El present del nostre teatre, malgrat les opinions d'alguns que no viuen ni saben el que és la vida íntima de la nostra escena, encara viu de l'herència magnífica de Pitarra, Rusiñol, Guimerà, Iglésias. Que si hi ha autors diguem-ne de la nostra època que prometen? És clar que sí! Jo en sé d'alguns que han de donar dies de glòria al teatre català.

Pous i Pagès, l'Avelí Artís, per exemple, Lluís Elies, Enric Lluelles, Ramon Vinyes, Navarro Costabella, Agustí Collado, Xavier Regàs i el mateix Joan Cumelles que, malgrat haver estrenat una sola obra, va assolir un èxit ben remarcable; i tants d'altres!

Ara, el que cal és que els altres que no poden assolir l'èxit que el poble els regateja se sàpiguen conformar i esperar el moment i no fer de derrotistes. Aquesta malura fa més mal que una pedregada!

El futur del nostre teatre!

Això depèn dels autors que sentin la renovació que forçosament ha d'esdevenir. La literatura en general, acabada la guerra, sofrirà un canvi total. Si llavors surten nous autors que encaminin el teatre pels viarans que la nova societat obrirà, el teatre català estarà salvat. Jo crec que hi haurà autors!

Sóc dels que creuen que Catalunya és viva i forta.

Miquel Espinar

Pel que fa referència al present, cal tenir en compte les dues accepcions que del teatre català poden donar-se. Com a producció teatral, i com a representació escènica de teatre català. Quant a la primera, el present del teatre català és un present de guerra. Això vol dir que no hem pas d'esperar d'ell les produccions normals que li són pròpies, ja que l'art teatral, com tot art, és el fruit madur de la vida social que el genera. L'art en la guerra dóna lògicament de vegades produccions òptimes i sorprenents, ambientades però indiscutiblement per la febre i la anormalitat que la guerra comporta. Això és, doncs, l'únic que lògicament podem esperar de la producció teatral catalana del moment.

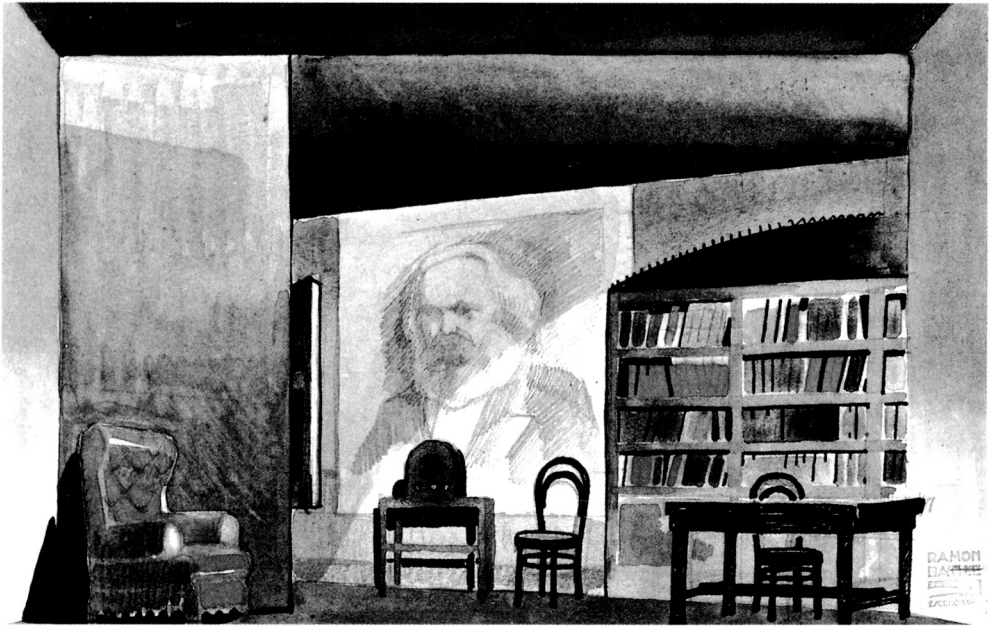
Quant al teatre català, com a representació escènica del mateix, el veiem pel camí del seu robustiment. La Comissió Interventora d'Espectacles Públics de Catalunya s'ha proposat elevar d'una manera definitiva el nivell artístic del teatre i, fent-se càrrec dels moments, creu que l'obligat camí és fer reviure sobre les taules teatrals tot el més escollit del formidable arxiu del nostre teatre, fent-ne gaudir a totes les nostres masses populars amb una acurada presentació i interpretació. Aviat funcionarà l'òrgan consultiu i tècnic creat, anomenat Consell de Lectura, i posarà en funció tota una veritable jurisdicció artística del sector teatral, paral·lelament a l'administrativa i econòmica.

La comissió crida també els autors novells a la producció teatral de guerra, ja que està organitzant una companyia dedicada a ell que recorrerà en circuit els fronts, i té aprovada ja l'estructuració d'un teatre per a infants, de finalitats eminentment culturals i artístiques. El Consell de Lectura, en la labor crítica que té assenyalada, funciona constantment.

Quant al futur del teatre català, no és aventurat el màxim optimisme, puix que el geni artístic de la terra, acabada aquesta lluita de la idealitat, on tants fenòmens socials i psicològics han estat viscuts tan intensament, i on s'han aplegat dades històriques, heroiques, sentimentals i tràgiques constituirà un inesgotable filó del qual ha de ressorgir més vigorós que mai el teatre popular i gloriós de Catalunya.

Maria Morera

Veig el teatre català present i futur ple de vida puix que hi ha un públic tan amant del seu teatre i uns artistes que l'estimen tant, que mentre aquell i aquests estiguin units i compenetrats, a través de les seves obres, el teatre català no podrà morir mai.

Escenografia de Ramón Batlle i Gordó, per a *La fam*, de Joan Oliver, Teatre Poliorama, 1938.

Domènec Guansé

Crec que el panorama és desolador. Enyoro sincerament l'època del senyor Canals i d'altres senyors empresaris. Totes aquestes sessions necrològiques amb pompes de funerals em fan l'efecte d'un enterrament. El Teatre Català de la Comèdia em sembla una necròpoli. Només autors morts o nonats!

Del futur? Què voleu que us digui jo del futur? No sóc profeta ni m'ha preocupat mai gaire el que hi ha més enllà de la mort.

Claudi Fernàndez i Castanyer

El present del teatre català?

Com el veig?

No el veig!

Santiago Rusiñol féu dir a un seu personatge vegetarià, en *El triomf de la carn*, preguntat per un company de règim:

«—Com us trobeu?

—No ho sé; no em trobo. A vegades em cerco pel llit i no em trobo; aquesta és la paraula!»

L'enquesta de *La Rambla* es refereix al present i al futur. Cal dir alguna cosa del passat i d'uns quants anys ençà hi ha un fet important que no vull negligir: justifica l'estat actual del nostre teatre.

El present no compta per l'actuació d'aquell grup de tots prou conegut, que periòdicament va rellevant-se i que amb traïdoria, amb la complicitat d'uns diaris, setmanaris o revistes, feien i desfeien ídols i patriotes al seu caprici.

I, el que són les coses! Justament tots aquells grans escriptors, privilegiats dramaturgs i il·luminats poetes, són aquells que es troben a l'estranger; tal vegada escrivint articles i comèdies per salvar Catalunya o per lloar el seu heroisme durant la guerra.

En algun contacte escadusser aquest grup ha intentat cercar substituïts i els ha fet volar com a papallones damunt les bateries del Teatre Català de la Comèdia. Alguna ja s'hi ha cremat les ales.

Dels altres autors que segueixen amb nosaltres, fent honrosíssimes excepcions, la d'aquells que tots sabem que han posat la seva intel·ligència al servei de la guerra (Franco ja els ha condemnat a mort), la majoria tenen el cap sota l'ala o es passen dia i nit als refugis.

El teatre vernacle regular, ultra el camp extens *amateur*, només disposa del Teatre Català de la Comèdia; això sí, amb una excel·lent companyia; compta amb els ajuts eficients i afectius de la Generalitat i l'Ajuntament. Compta amb «divos» i amb el «divo» dels «divos», Enric Borràs, glòria de la nostra escena, geni, però que concreta tota la seva gran carrera artística amb vells manuscrits respectables, volguts, però que seria molt convenient no utilitzar-los com a diaris.

Així i tot, encara les formidables condicions del mestre dels actors li han permès estrenar alguna que altra comèdia. Val a dir que no sé si podem demanar-li res més.

De totes maneres no existeix cap mena de competència i el teatre català es veu forçat de viure a règim excepcional.

El futur del teatre català?

Ah!, això ja són figues d'un altre paner! Sóc optimista, molt optimista.

Fins que l'evidència dels resultats no em demostrin el contrari, de sempre poso confiança a les iniciatives. Sembla que la Comissió Interventora dels Espectacles Públics de Catalunya té concretat un programa. Concedim-li crèdit i a esperar la seva acció. Ningú no pot judicar per endavant una actuació col·lectiva.

Aquell grup ha quedat excusat. La «fugida patriòtica» dels seus superhomes ha d'haver-los deixat tremolant de dents. És de pensar que ens deixaran lliures per un temps.

D'altra banda, els que abandonaren Catalunya necessiten un altre temps per pensar que fa vint-i-cinc mesos que hagueren d'anar-se'n per evitar que no els passés res; per pensar que potser foren massa previsors; per pensar amb quina cara podran tornar a Barcelona... Decididament també ens deixaran tranquils per una llarga temporada i si no, avui com avui, els parlariem d'una vegada i de vint-i-cinc mesos; demà, d'una vegada i de tants mesos, i així fins que «incompresos», es nacionalitzin panxacontents.

Joves o nous valors vindran a guanyar-se davant el públic, públic major d'edat per les sofrences de la guerra, llocs d'honor. El públic de postguerra serà qui decidirà i no restarà a la disposició d'uns quants saberuts d'ofici que en escriure repengen l'estómac damunt les quartilles en blanc.

Si els autors joves poden treballar; si els nous poden estrenar; si hom rebutja aquells que en els primers mesos de guerra podien tenir els seus motius per sentir-se insegurs, però que, en els

llargs mesos de guerra i de guerra doble per la llibertat de Catalunya, no han reaccionat i retornat més o menys airosos; si comencem a més [a] respectar i a fer servir els «divos» només que en les ocasions, servant-los tota la gratitud; si el grupet de saberuts és tractat d'una vegada com es mereix, no em cap el dubte, quan vingui l'hora de la collita d'aquests anys de sacrifici, aquesta serà abundant, allionadora i positiva.

Ramon Vinyes

Com veig el present del teatre català? El veig caòtic, impossible. I no perquè no tingui autors i actors. Per manca de qui sigui a dret per a menar-lo amb esperit.

Els concursos de teatre català, caiguts gairebé sempre a mans de caps de grupet, que han fallat amb criteri de clau i forrellat, han fet molt de mal al nostre teatre. El mateix ha passat amb les temporades subvencionades dirigides catastròficament: aquestes temporades en lloc d'enlairar-lo l'han acabat d'acivellar. En els escenaris del teatre de Catalunya es respira un ambient de ranciesa i d'incompetència que fa feredat. Volem creure que ara es modificarà. Podem dir, però, que fins ara, subvencionades o no subvencionades les temporades del nostre teatre han recordat sempre el criteri i el despatxet d'un primari «betes-i-fils».

L'esdevenidor del teatre català? Si no es fa el possible perquè els autors puguin renovar-se i escriure el que vulguin, el teatre de Catalunya va a la liquidació. Insistim amb els resultats «esperonadors» dels concursos. Aquests resultats de penya han portat a fer teatre a regulars novel·listes i a regulars poetes, quan el que hi havien de portar eren dramaturgs. El que sigui, no ha volgut competència? Cal un cos de doctrina teatral dogmàtica per a ésser jurat? Per la seva part, el comerç ha bandejat l'entusiasme del teatre i sense entusiasme no hi ha teatre possible. Repeteixo —ho he assegurat moltes vegades— que si Guimerà i Iglésias comencessin avui, no estrenarien. Els únics que estrenen amb facilitat són els productors de reescalfats o els que es poden glorificar impunement, car ells mateixos donen el convenciment que darrere del llorer i les pessetes vindrà, fatal, la caiguda que apartarà la nosa.

És per incompetència d'uns i mala fe i aprofitament d'altres que el teatre català, amb bons autors i bons actors, se'n va al fracàs.

Josep Navarro i Costabella

En primer lloc hem de manifestar que considerem [un] error gravíssim la campanya persistent portada a terme amb indubtable bon propòsit, encaminada a demostrar que el teatre català, de fet, i per manca d'autors, no existeix i, cosa pitjor, que no té possibilitats d'existència.

Sense necessitat de caure en optimismes excessius i sense fer renúncia a una saludable severitat de judici, valdria la pena d'abstenir-se de carregar l'ambient de tons tan negres que, a l'últim, no deixaran veure res. Al capdavant, quan hom cantava les places de Sant Joan i la Rambla

de les Flors ningú no s'estripava les vestidures i la necessitat de renovació era tan evident com en l'actualitat. És clar que entremig s'ha produït el 19 de juliol. Però els que ara es manifesten més revolucionaris, abans mai no ho demostraren en llurs obres. I ja ha estat dit: per llurs obres els coneixereu.

No podem negar que el teatre català està mancat de fonaments. Però aquest fet tampoc no és cap novetat. Dels primitius ençà tot ha quedat reduït a l'esforç individual o de grup. Cal, doncs, superar aquesta realitat. Com? Considerada la duplicitat de cultures, circumstància que no podem negligir, i tinguda en compte la respectiva extensió d'aquestes dues cultures —no parlem de profunditat— ens inclinem a creure que per sotmetre el teatre català a un sistema gloriós és necessari prescindir de llarg temps del teatre d'empresa o, si voleu, del teatre que, per les causes que siguin, es veu obligat a supeditar el valor artístic de la temporada a necessitats d'altre ordre. Apartar-nos d'aquest camí suposa condemnar-nos nosaltres mateixos a fer la viu-viu amb el perill d'extraviar-nos i admetre que, en efecte, la solució del problema radica en el fet que hi hagi autors que visquin únicament del teatre. Aquest cas, a Catalunya, mai no ha existit. I si no que parlin els autors o els familiars dels que ja no existeixen.

Un altre dels factors a tenir en compte és les condicions en què treballen els actors. Avui, com ahir, l'actor és un esclau de la feina, un presoner pràcticament incapacitat per establir la necessària relació social. Què voleu que faci de bo un actor obligat a treballar tarda i nit d'un cap a l'altre de la temporada? Què voleu exigir d'una persona que un dia darrere l'altre, sempre igual, no respira altra atmosfera que la de l'escenari? El mètode de treball que hom imposa als nostres actors i actrius els converteix en màquines de recitar. Això quan en saben.

Quant al teatre de guerra, repetim el que ja hem dit altres vegades: cal establir una diferència entre allò que ha d'ésser teatre de propaganda i el que, per viure, necessita gaudir d'una llibertat absoluta. Nosaltres, propulsors del teatre de i per a la guerra a càrrec dels *amateurs*, concebem el teatre de i per a la guerra a càrrec dels professionals establerts en un local vastíssim i amb entrada gratuïta. I aquest mètode, és clar, hauria d'ésser aplicat a les poblacions rurals. Els *amateurs* han pogut fer-ho com diem gràcies al conseller de Cultura i al comissari de Propaganda de la Generalitat.

Joan Cumellas

Fa alguns anys que un setmanari teatral va fer aquesta mateixa pregunta. «¿Com veieu el present i el futur del teatre català?» I avui es repeteix de bell nou.

En aquesta època hi havia qui també sentia aquestes ànsies de superació, tan pròpies en els elements joves que comencen a treure el nas en el teatre. I dissortadament hi havia també, com avui, capelletes, autors incompresos, antipaties personals, etc. I tot això palesa a bastament que, a casa nostra, és un xic difícil despullar-se d'aquest ròssec enutjós que consisteix que cadascú es consideri amb més talent que els altres.

El teatre, però, ha evolucionat pregonament; i ha evolucionat perquè el temps i el públic han evolucionat també, puix que el teatre reflecteix gairebé sempre l'esperit que impera en la societat.

Que cal renovar-lo? És natural; però el que cal, com a element de primera necessitat, és que surtin autors amb prou talent i visió teatral que imposin llurs produccions. L'autor dramàtic pot revelar-se allà on menys un es pensa. Si per a ésser un bon autor, fos necessari aprovar un curs acadèmic, alguns Shakespeare hi hauria al món.

Crec que el moment no és propici per a intentar cap renovació. El que sí cal —i aquest és l'anhel de l'actual temporada del Teatre Català de la Comèdia— [és] tenir cura, en primer lloc, de la continuïtat i dignificació del nostre teatre, arrel viva de la nostra nacionalitat.

Quina cosa serà el futur de la nostra escena?

Tots sabem que una guerra trasbalsa profundament un país. S'imposarà una nova literatura, revelació genuïna d'una societat jove i curulla d'esperances, i es descobriren nous valors i s'arconaran els que fins llavors s'havien considerat únics i imprescindibles. I d'aquesta societat nova, amb les seves ànsies i noves orientacions, en sortiran els autors que han de guiar el teatre per nous viarany. Autors... autors... i autors. Heus aquí la força del teatre de demà.

Mentrestant, treballem perquè no es perdi l'amor a la nostra escena: tinguem especial cura del teatre *amateur* i fem vots perquè la Institució del Teatre de la Generalitat continui vetllant per la creació de nous actors i nous escenògrafs, dotant-los perfectament de tots els elements moderns que l'escena pugui necessitar, car en un teatre oficial com el que ha de tenir Catalunya —i més d'un, si fos possible— qualsevol lloc de tipus artístic s'ha de guanyar per oposició. Quan tots els elements que formen una companyia siguin considerats funcionaris i estiguin sotmesos a la disciplina de tals, i quan demà hi hagi els autors a què em referia —ja em sembla entreveure'n alguns— i tot estigui sotmès a una direcció oficial, llavors podrem començar a considerar ben pròxima la renovació que tant desitgem.

Josep Roure i Torent

Fa molt de temps que es parla de la crisi del teatre català. Mes darrere mes, any darrere any, han sorgit adés i ara veus diverses propugnans pel seu redreçament; s'han emprès campanyes intenses. Però el teatre català ha rodolat cada vegada més avall pel pendís on es troba col·locat. Les invocacions pronunciades, per bé que moltes vegades han tingut un sentit constructiu, no han reportat cap solució.

La crisi és profunda i total. No hi ha autors, actors, directors, plasmadors ni orientació; poden donar-se uns quants noms, és cert, però ni basten per a aguantar un art en decadència creixent ni cap d'ells no posseeix prou valor per a minorar la situació.

En realitat, el teatre català no ha tingut mai una gran esplendor. Sense tradició a casa nostra, va aparèixer en uns moments que la literatura catalana no havia entrat encara en el seu renaixement i es desenvolupà enmig d'una època caòtica en la qual les lletres eren un poc d'afeccionats que maldaven per a trobar una ànima al nostre teatre nacional..

D'aleshores ençà, els escriptors teatrals han pogut ofrenar-nos, i no pas amb massa freqüència, comèdies i drames traçuts o belles filigranes literàries, però mai no han arribat al cor dels espectadors. D'aleshores ençà, els actors han pogut tenir interpretacions felices i alguns, àdhuc,

han mostrat un bon coneixement de l'ofici, però sempre han estat poc preparats per a l'exercici de llur art i cap no ha posseït aquella cultura teatral indispensable per a l'alta missió encomanada. D'aleshores ençà, els empresaris han pogut arriscar-se a fer provatures, lloables, però la seva única preocupació era enriquir-se i, en adonar-se que les bajanades i la sensibleria carrinclona donaven un bon rendiment, es llançaren amb entusiasme a la tasca d'embrutar el públic. D'aleshores ençà, han pogut presentar-se obres amb dignitat, però els directors artístics i d'escena no han aconseguit mai encadenar els espectadors al teatre.

La decadència, en els darrers anys, havia arribat molt enllà. Els escriptors responsables es veien foragitats de l'escena i dos o tres noms, sempre els mateixos, tenien assenyalat el paper de donar una mica de to als programes de cada temporada; els actors s'ancoraven en la rutina i explotaven tres o quatre trucs que, indefectiblement, arrencaven uns migrats aplaudiments. La gent s'havia desinteressat en absolut del teatre català, i tenia raó per a fer-ho; era desplaçat de temps i de lloc.

Si alguna vegada es representava una obra viva, encara que fos de valor escàs, o es jugava amb una bona traducció, l'escena catalana vibrava per uns quants dies. Hi havia, doncs, la possibilitat del ressorgiment.

Mentre l'escriptor no se senti estimulat, mentre l'actor es vegi obligat a no discutir els papers que se li reparteixen, mentre el director hagi de supeditar-se als interessos de l'empresa, es deia, no hi ha possibilitat de renovar el nostre teatre. El fracàs del Premi Ignasi Iglésias i de les temporades oficialment subvencionades, això no obstant, palesaven de manera ben clara que aquella opinió era falsa; però existien obcecats que s'entestaven a no veure-ho.

L'única solució és canviar radicalment tota la maquinària teatral; la decadència es mantindrà i s'accentuarà cada dia més mentre els autors no ofereixin obres que s'adiguin amb els problemes i les maneres d'ésser i de pensar d'avui i interessin a tothom, mentre no es forgin nous actors, mentre no es desenteranyini la llotja escènica.

El teatre és una arma de propaganda i d'educació formidable, un vehicle de rebellia eficaçíssim; posseeix totes les possibilitats per a esdevenir un art viu que desvetlli inquietuds i serveixi de guia. El moviment reivindicador portat pels fets del 19 de juliol del 1936 obria magnífics horitzons, d'un abast il·limitat. Però sorgí el Comitè Econòmic del Teatre, que no es preocupà sinó de vexar els artistes i establir una igualtat de sous entre els treballadors de l'escena que havia de portar per força a un avorriments decisiu, d'explotar el públic embrutit pels empresaris i de ressuscitar les obres d'escriptors facciosos per a estalviar-se el pagament de drets. Més tard, el teatre català tingué una protecció oficial, però la ineptitud va ésser la norma que l'orientà.

Les coses han arribat a un estat que la solució es fa ja gairebé impossible. Potser és hora de pensar si és millor ensorrar-lo del tot, acabar pietosament amb una vida que s'extingeix. Tan sols damunt les ruïnes del teatre català actual es podrà bastir el futur teatre català, harmònic amb els nostres temps i els nostres sentiments, reflex de l'ànima popular, dotat d'una missió rectora, en tot moment enaltidor. La tasca és plena de dificultats, però cal que tothom que comprèn l'altíssima funció que el teatre exerceix en la societat, posi a contribució els seus esforços a aconseguir-ne el redreçament.

El present.

El «present» del Teatre Català de la Comèdia tal volta podríem anomenar-lo el «passat» del teatre català, ja que s'aguanta el «present» amb el passat, i aquest passat són Guimerà, Iglésias i Rusiñol.

No pretenc pas que siguin aquests tres plorats autors els únics que aguantin el «present» del nostre teatre; amb ells podríem fer una llarga llista d'autors més antics que, al meu modest juí, encara podrien aguantar aquest «present» del nostre teatre i alguns d'altres més moderns que els abans anomenats, que també amb llurs produccions han contribuït a no deixar massa sec el repertori de les obres del teatre català.

I aquest modest criteri meu queda bàsicament demostrat amb la traducció del nostre teatre a l'estranger.

El públic que abans, avui i demà és el jutge definitiu d'aquesta enquesta, sap sobradament les obres que han estat traduïdes i representades a fora de la nostra Catalunya i que totes han contribuït a donar nom a la nostra llengua i a les nostres conviccions nacionalistes.

I sense sentit de polemitzar amb ningú, i volent ésser amic de tots els autors, com sóc, encara que no els conegui a tots, aquest és el «present» del teatre català.

El futur.

La pregunta que feu, sembla que sigui jugar a verbalitzar: Bé, doncs, jo corresponc a parlar dels verbs, present i futur:

El «present», ja està fet.

El «futur», el veig de moment i no per sempre «gris».

El «present» s'ha modernitzat tant que no s'ha modernitzat gens.

Al meu criteri, tal vegada abscert [sic], l'autor escriu, escriu manta vegada l'obra que no sent i per a mi aquesta és la falla.

A Catalunya, d'autors revolucionaris, pròpiament revolucionaris, en conec pocs. D'autors que hagin escrit obres revolucionàries en aquests moments, en conec més.

I vull cridar l'atenció perquè, en aquest «futur» del nostre teatre, de tant de pressa que es vol anar, hem tingut la satisfacció «revolucionària» de poder llegir, no fa molts dies, una crítica d'una estrena, feta tal vegada en una nit d'alarma i al balcó, prenent la fresca, amb pijama i un càntir d'aigua fresca al costat.

Aquest és un petit detall per veure aquest «futur» un xic «gris».

Amb tot, és un petit detall. Detall que pot superar-se fent honradament de crític. Com també aquesta petita visió grisa pot desaparèixer d'aquest «futur» del nostre teatre si part dels amics autors escriuen allò que pensen i allò que senten.

Guimerà, Iglésias i Rusiñol escriuen el que sentien i pensaven. Conjuntament amb ells i alguns altres, avui per avui són el «present» del nostre teatre, si és que aquest teatre ha d'ésser una cosa seriosa.

«El futur» pot ésser esplèndid, fecund i gloriós si escriuiu, si sentiu què pensa i sent la nostra estimada Catalunya.

El present el veig més complicat que el futur, potser, perquè és més a prop i, el futur, de moment, és més lluny de nosaltres o potser, perquè jo sóc sempre optimista.

El present, de totes maneres, no em desconsola com a tants autors (ja he dit abans que jo era optimista sempre) perquè, si bé és cert que tots enyorem aquells temps d'en Canals i d'altres temps de veritables encerts del teatre català, també és cert que, aquesta última temporada, s'ha aconseguit una cosa que, segurament, molts devien creure difícilíssima o impossible: Vull dir fer tornar la gent a veure teatre català. Que hi han influït les circumstàncies polítiques? D'acord, però això ens ha fet adonar del perquè no podia morir el «Teatre Català». Per això, precisament, perquè és «nostre» i és «català». No és una qüestió de política, és una qüestió de sentiments.

Que té defectes, no el teatre, sinó els que el representen i els que l'escriuen i el dirigeixen? És evident, i és bo i noble i bell cercar la perfecció, però és possible reeixir totalment? Voleu dir que, de tan bé com voldríem totes les nostres coses, no som massa exigents? Jo he sentit autors i crítics parlar amb menyspreu de tot el que es refereix al teatre català i després els he trobat en un teatre espanyol aplaudint «coses» infinitament inferiors a aquelles que blasmaven. I parlant de teatre espanyol; he fet comparacions d'autors i actors i... francament, amb el cor a la mà, he de dir que aquests autors i crítics a què alludeixo, exageraven. Crec que tenim una pila d'excellents actors i quant a autors... tinc confiança; diré només que crec en alguns d'ells. Perquè tant lamentar-nos que no tenim autors, que ens hem quedat sense autors i, tot plegat, el 19 de juliol ens n'ha fet fugir a l'estranger tres o quatre i prou.

Quant al futur o esdevenidor del teatre català sóc, encara, més optimista. Crec que els infants, la joventut que puja, té la paraula. Com la té en totes les coses del país. Tant les «materials» com les «espirituals». I jo espero molt d'aquesta joventut que puja. Aquesta joventut que té i tindrà escoles, llibres, universitats...

Ja sé que alguns em diran que tot ho veig de color de «rosa»; però si és així jo els contestaré que ells, per contra, tot ho veuen «negre».

I ja sabeu com veig el present i el futur del teatre català.

Francesc Curet

Fa molts anys que vinc sostenint la teoria que el teatre no és un art moridor perquè està vinculat d'una manera inseparable amb la vida social dels pobles. Podrà tenir alts i baixos, períodes de plenitud i de defallença, els mateixos de la col·lectivitat nacional que reflecteix; però mentre hi hagi un poble amb personalitat i una cultura en potència, el teatre existirà a desgrat de maltempsades, modes, malaveranys i de tot allò que hom anomena en totes les latituds «crisi». «Crisi»; heu-vos aquí la paraula fatídica que traspua de l'enunciat de l'enquesta: «Com veieu el present i el futur del Teatre Català?»

Mentre al món hi hagi teatre, i n'hi ha per anys, hom parlarà de «crisi». Se n'ha parlat sempre, en tots els països i en totes les èpoques, àdhuc en aquelles que assenyalen moments feliços,

d'activitat creadora, de la història de l'art dramàtic dels pobles de major tradició teatral. ¿És que els catalans havíem d'ésser una excepció, tenint en compte, sobretot, que el nostre teatre ha tret tot just les primeres dents?

El nostre optimisme quant al futur del teatre català, no ens ha d'enterbolir, però, la visió exacta de la realitat actual. Podem estar satisfets de la manera com rutlla el nostre teatre? Contesto, decididament: No. Per molt que alguns vulguin negar i menysprear el teatre dels que hem convingut a anomenar precursors, el cert és que l'escena catalana viu encara del passat i quan les obres i els intents dels autors moderns fallen, cal mantenir i aglutinar el públic amb la reposició de peces del repertori, triades massa sovint sense com va ni com costa. L'ombra gloriosa de Guimerà, Iglésias i Rusiñol es projecta encara amb força damunt les multituds enfervorides i, a mesura que passa el temps, torna a reaparèixer ben destacada i amb valors renovades, la figura de Frederic Soler, que entre tots havíem maldat per a fer desaparèixer del nostre panorama teatral.

És que hem de resignar-nos a no poder sortir de les roderes marcades pels vells autors? ¿El present del teatre català està condemnat a no tenir autors ni actors que igualin, si no superen, els del temps heroic dels inicis i de la creixença de la nostra escena? Jo no advoco a ultrança pel passat ni el rebutjo en conjunt. Accepto el que em sembla bo i prou. Ningú no em convencerà que el que fem avui ha d'ésser més excel·lent que allò que vam fer ahir, ni que l'obra de demà serà superior a la d'avui. El que passa és que hi ha una desavinença entre els autors i el públic. I no s'entenen no pas per qüestió de principis, sinó de procediments. Hom parla molt de renovació i d'airejament; però en lloc de posar a l'escena temes vius i candents, d'escorcollar fins el més pregon de la nostra ànima i de la nostra vida privada i social, fent-ho, però, d'una manera plàstica, directa, entenedora, d'acord amb les característiques immutables del teatre, la majoria dels nostres autors esdevenen conceptuosos i abstrusos. Això els més intel·ligents i els de concepció més ambiciosa. No parlem dels peixos sense sang, sense suc ni bruc.

En la revolució teatral, com en altres coses, hom confon el daltabaix i la trencadissa amb l'obra demolidora i constructiva, que no cal que sigui detonant. Per alguns, el màxim de l'audàcia consisteix a fer tot el contrari del que hom ha vist fer, a treure coses de polleguera, llançar uns crits estridents i guixar les parets amb algunes impertinències. Molts han entès la popularitat per «bandarrisme» i els qui no han volgut, al seu torn, fer teatre de «cara al públic», han preferit buidar les sales d'espectacle amb obres de «cara a la paret».

Al públic no l'espanten les idees, els atreviments ni les gosadies de pensament: però a condició que no l'encaparrin i que les pugui digerir. Els límits del teatre són incommensurables; s'hi pot dir tot i s'hi pot tractar tot. Ara bé; els recursos teatrals, el que en podríem dir tècnica o estructura, és limitada i poc variable, i quan hom vol sortir-ne, fracassa lamentablement. No es pot desenvolupar una obra de teatre com un poema, una novel·la o una pintura. Jo puc tenir una idea magnífica i voldré plasmar-la en una escultura, sense coneixement de l'ofici o bé amb la pruija de prescindir-ne, i cauré d'una manera sorollosa. El mateix passa amb els autors que volen fer literatura prescindint de les exigències teatrals, que són les mateixes del públic. Una prova evident la tenim amb autors gairebé analfabets que triomfen, no pas per la grolleria de llurs produccions, sinó per l'habilitat del tècnic. I al contrari. D'aquesta manera simplista veig la causa del desmenjament del nostre públic envers els intents de molts dels autors catalans. Em sembla que el motiu és ben senzill i fàcil de corregir.

Havem d'admetre que el públic de les nostres latituds no se sent atret per concepcions boiroses i complicades. Prefereix les obres de crítica i de sàtira, a les ideològiques. El teatre romàntic i realista serà encara per molt temps l'aliment predilecte del nostre públic. I quan hi ha qui, amb seriositat de pastor evangelista, blasma de la comèdia, haurem de dir-li que està bé que hom vulgui desarrelar de la nostra escena la carrincloneria i el xaronisme que tan mal ens ha fet, però sense que ningú pretengui bandejar el bon humor; ni camuflar-lo amb la hipòcrita rialleta per sota el nas.

Ens escauria parlar de l'organització de les institucions teatrals del futur, en el que es refereix a Catalunya, naturalment, i dic futur, perquè en aquest aspecte considero la nostra època com de transició i subjecta a comprensibles vacil·lacions; però, el tema és massa llaminer i no m'atreveixo a encetar-lo, precisament pel motiu principal de la manca d'espai.

Salvador Bonavia

Començaré fent un aclariment: Jo sóc molt optimista.

Crec en el teatre català, i crec en ell perquè té de tot. Té actors, autors i públic de tota mena; n'hi ha per a tots els gustos. I això ja és un gran què.

D'actors l'escena catalana n'ha tingut tota la vida, o si no que ho diguin les companyies de fora de casa, que des de fa molts anys se n'assorteixen. En l'actualitat comptem amb una colla de comedians de gran vàlua —vegi's, per mostra, el magnífic elenc del Teatre Català de la Comèdia, d'on en poden sortir, almenys, tres capçaleres de crèdit assegurat—.

Autors: Si n'hi ha? No diré més que un foc no en cremaria, perquè no pensin alguns que desitjo que els cremin. No, trobo —aquest és el meu pensar— que d'autors mai no n'hi ha massa. Com més n'hi hagi, millor. No sabem pas qui ha de portar l'èxit de la propera temporada. I entre els nostres autors n'hi ha de prou capacitats per enlairar el teatre català tal com la nostra pàtria es mereix.

A més, té repertori, una de les coses importantíssimes de tot teatre. Un repertori extens, on, a través dels anys, s'hi compten totes les firmes dels genis més preclars de Catalunya; repertori que el públic sempre veu amb gust, aquest públic del nostre teatre, que, mentre no l'enganyin gaire, el tenim addicte, i que el trobem al nostre costat sempre que el necessitem —recordeu el recent homenatge que Catalunya ha tributat a Enric Borràs—. Aquest públic que s'entendreu encara amb *Les joies de la Roser*, s'emociona amb *Terra baixa* —després d'haver-la vist cent vegades—, i que acull com a vertaderes estrenes les reposicions fetes no fa gaires setmanes de *Seny i amor, amo i senyor* i *Senyora àvia vol marit*, aquestes dues excel·lents i immillorables obres del nostre teatre contemporani. No és això una prova palesa que tenim públic, repertori, autors i comedians?

Què ens fa falta, doncs? Res. Ens sobra. Ens sobren els «derrotistes», els que des del canya [sic], des d'un diari, des del mateix teatre, volen tirar-nos-el a perdre. Els que solament perquè una obra és en català, diuen —sense saber de què es tracta—: «Deu ésser molt dolenta». Els que des d'un periòdic, per raons que a vegades ningú sap, i el que les sap se les calla, fuetegen a

tort i a dret, pensant sols en el goig comú; i els que van al teatre decidits que l'obra no els agradi, decidits que l'obra no els agradi, als altres. El teatre català, pel sol fet d'ésser «català» hauria d'ésser admirat per tots els que se'n diuen. (No vull dir amb això que perquè és en català, un autor hi pugui emparar les seves bajanades.)

El dia —quan serà— que havem bandejat tot això que ens sobra, el teatre català serà una cosa sòlida.

I acabaré fent un aclariment: Jo sóc molt optimista!

Pompeu Crehuet

Som un país que ens agrada de deixar les coses a mig fer (edificis, homes, institucions). Si voleu, investim amb empena. Però tot just iniciada l'obra, ens passa, com a bons tastaolletes, que ja n'estem cansats i de seguida anem per una altra... o bé prediquem, menyspreant el que hem fet, que convé de començar-ho tot de cap i de nou (encara que això sigui amb l'única finalitat de posseir un exemplar «duplicat» de l'obra inacabada). La qüestió és desfici, polseguera i moure fressa. Trobem, en un mot, que fa més bonic de tenir, d'una manera caòtica, una pila de coses entre mans, que no pas unes quantes d'enllestides i endreçades com cal. Jo diria que això que acabo d'esbossar és un dels trets característics del nostre tarannà.

Entre el munt de construccions a mig fer —o abandonades com a desferres inútils—, que ens fan guàrdia d'honor a banda i banda de la ruta històrica que seguim com a poble, cal assenyalar l'obra del teatre nacional. Envestida amb delit (com ens pertoca), seguida després amb un cert desmenjament (com ens escau), i, finalment, gairebé oblidada del tot (com ens és propi), ara passa, no obstant, que d'una temporadeta ençà, sembla un sí és o no és, com si hi volguéssim girar els ulls amb enyorança...

Actualment, doncs, estem sota la influència d'un dels nostres (també característics) entendiments sobtats i intermitents. I és clar: la primera conseqüència pràctica ha estat... obrir una enquesta.

Què en farem del teatre? O, millor dit: existeix o no existeix, el nostre teatre?

(No somrigueu. L'anterior interrogant esverador sorgeix tot sol, un cop llegides les primeres respostes a l'enquesta de *La Rambla*.)

Existeix el teatre?

A primer cop d'ull, sembla que sí, oi? Perquè, si no existís, a qui s'hauria acudit de comentar-lo? Doncs un comentarista [Joan Oliver] (al qual se li ha acudit de comentar-lo) diu, precisament, que el nostre teatre no existeix. Oïu-lo: «No cal fer-se il·lusions. El teatre català, de Robrenyo ençà ha estat —descomptades les excepcions—, un simple esport». I més avall, arrodonint la pensada: «Tot és, doncs, a fer. Cal cremar les naus esbalandrades del passat i “començar de bell nou”».

I, per tal d'estimular-nos amb l'exemple, ell, per la seva banda, ja ha començat.

Però —pregunta curiosa—, i com ha començat?

Un crític literari reconegut [Domènec Guansé] ho ve a insinuar, indirectament i subtil, dins la

mateixa enquesta: «El Teatre Català de la Comèdia —diu—, em sembla una necròpoli. Només autors morts o nonats».

(I que consti que, si m'he ocupat d'aquest afer particular, no és amb la idea de tornar la pilota a l'opinant —que, al capdavant, seria un joc, ben humà—. És, simplement, perquè el considero típic de la nostra especial manera d'ésser col·lectiva, d'acord amb les observacions exposades en iniciar aquest article.)

I bé. Si volem fer alguna cosa de profit —amb enquestes o sense— a favor del teatre nacional de Catalunya, convé, primer de tot, que ens adonem que el món no comença amb nosaltres; que tenim un passat; que hem de seguir una tradició; que administrem una herència; que la nostra missió no és la d'inventar a la babalà o, si voleu, de superar l'obra feta... Actitud més humil que no pas l'altra (la dels franc tiradors), però també més eficaç.

I, un cop ben posseïts d'aquestes veritats, actuar, tots plegats, en conseqüència:

a) Que els autors produeixin amb ponderació, que no vol pas dir amb timidesa, sinó de conformitat, cadascun, amb llur temperament; evitant sobretot la temptació i entestament de la «genialitat», que és una de les dèries que ha fet més mal al teatre català. Recordem aquella època, sortosament superada, que algú n'havia dit dels «dramas de pa sec» o del gemec transcendental. Totes les obres, aleshores, tenien el mateix to i el públic s'avorria, si fa o no fa per l'estil, a cada representació. En aquell temps, res de matisos. La diversitat de gèneres, tan convenient a totes les escenes, era abolida així, sistemàticament, fins al punt que era mirat gairebé com un ésser inferior tot aquell que s'atrevia a escriure una comèdia de costums. Encaparrats de bo de bo, divagàvem entre boires, ens sortia fum del cap... i encara en patim les conseqüències. Hem de procurar, ara que l'hem donada pel sainet o la farsa, que també no ens passi per l'estil, pel que fa a fastiguejar el públic amb l'abús constant de la mateixa nota.

b) Que els comedians actuïn sotmesos a disciplina i, essencialment, que no prenguin com a taules d'assaig els nostres escenaris, en sentit de fer-los servir per a enfortir-se les ales, amb el partit pres de volar cap a Madrid a la primera avinentesa, per a representar en llengua manllevada, un cop ben segurs del seu ofici gràcies a la paciència que hem tingut, a més a més de suportar-los, d'anar-los encoratjant davant els seus primers passos.

c) Que els crítics teatrals s'adonin de la seva missió que, amb referència a la nostra escena, no pot consistir en una actitud intransigent, ans bé ha d'ésser una desperta, comprensiva i vigilant voluntat d'ajudar a fer-la créixer i solidar-la. Així en lloc de demanar (com solien) una obra mestra a cada nit d'estrena (exigència evidentment desproporcionada en relació amb tots els teatres del món, àdhuc els més florents), sabran estimular tots els intents, literaris i d'interpretació, mentre els autors i els actors que els ofereixin hagin tingut en compte i ben servit una noble idealitat i s'hagin inspirat, en conseqüència, en el respecte que deuen al públic.

d) Que el públic, per la seva banda, prengui esment que ell també és un element essencialíssim per a la vida del teatre, en termes que, si en deserta, tot trontolla. No vol dir que hagi d'anar a comèdia per obligació o com un deure patriòtic, com algú podria entendre; no. Vol dir, senzillament, que si li són ofertes obres dignes i interpretacions acurades, no té dret a desertar de la nostra escena i aportar, en canvi, la seva col·laboració a una de forastera, sobretot si en procedir així s'inspira en una mena de sentiment de badoqueria «provinciana»,

com ha passat massa sovint. I, en igualtat de circumstàncies, en cas de dubte o vacil·lació entre ambdues actituds —la «patriòtica» o bé la «provinciana»— és evident que tot bon català haurà de decantar-se cap a la primera.

e) I, finalment, que les funcions de protecció i tutela que les corporacions públiques presten al teatre, a més a més d'estar en proporció amb la seva finalitat cultural, siguin confiades tothora a persones de prou solvència i responsabilitat perquè hi hagi la garantia que llur petit interès individual, o de grup o «capelleta», sabran i podran sacrificar-lo davant els supremes interessos del nostre teatre nacional.

En resum: Veig el present del teatre català com el moment més a propòsit per a fer examen de consciència (per l'estil del que jo he intentat de bona fe).

I veig el seu futur absolutament condicionat al resultat d'aquest examen. Si no hi ha contrició i propòsit d'esmena; si prevalen les tares i els defectes de sempre, estem perduts. Si, per contra, són rectificats, podrem dir que, de tantes coses com tenim començades d'uns quants anys ençà, almenys la nostra generació es podrà gloriarse d'haver-ne deixat una d'enllestida i ben consolidada.

Que ja és molt, atès el nostre caràcter.

Lluís Capdevila

No em sembla, encara, una gran cosa el present del teatre català. És lògic que així sigui car una convulsió com la que estem sofrint no és element propici per a fixar situacions. Queden encara restes del xaronisme i la cursileria del passat. Crec, però, que aquestes restes seran escombrades ben aviat d'una manera definitiva. Hi ha bona voluntat i bona intel·ligència per a fer-ho: la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la Comissió Interventora dels Espectacles Públics, com [a] exemple, que orienten i s'imposen. Al Teatre Català de la Comèdia s'han estrenat obres que, per la seva finor i la seva intel·ligència haurien refusat els empresaris d'ahir. El teatre és quelcom més que una actriu o un actor amb la mà damunt el cor i el pensament a la taquilla. El teatre és quelcom més que un negoci. Altrament, a Catalunya s'ha donat el cas que la majoria dels empresaris conreaven el teatre cursi i estúpid perquè el creien un gran negoci. I el públic, que no era tan estúpid com suposaven els empresaris de trista memòria, abandonava les sales del teatre català.

Ara sembla, que, per fi, les reines dels mercats, les escoles de senyores, les llàgrimes de les Angelines i les xerrameques en vers —i vers moltes vegades no vol dir poesia— de les Llúcies i les Ramonetes s'han acabat. Ja era hora, i ben enterrades siguin.

Crec en un futur d'intel·ligència i dignitat per al teatre català. Tenim autors i actors per a fer d'aquest futur un present molt proper. Cal, tal vegada, pensar en directors, cercar directors. Crec, però, que, amb bona voluntat i bandejant l'eixorc esperit de capelleta que tant mal ha fet a Catalunya d'un temps ençà, poden trobar-se.

De la revolució —que això ha estat la guerra en definitiva— n'ha de néixer el nou teatre. Hem de pensar, però, que teatre de la revolució, teatre del poble, no vol dir conreu de la grolleria, de la bajanada, la cursileria, i la truculència, sinó tot el contrari.

Josep Santpere

Que com veig el present i el futur del teatre català? Malament.

Quina novetat han presentat durant els dos anys que ha durat la revolució i la guerra?

Cap ni una.

A qui dono la culpa?

A ningú.

És molt difícil atribuir culpes.

Això és un mal que no som nosaltres sols a patir-lo; el pateix tothom i, per ara, ningú no hi ha sabut trobar remei.

És molt fàcil dir «s'ha de crear un teatre nou: frenar les normes antigues i renovar les modernes...» El que és costós és fer-ho. El primer que s'ha de tenir en compte és que el teatre, perquè agradi —i això és el més interessant— sempre ha d'ésser teatre.

No entenc què vol dir teatre modern. De teatre, només n'hi ha de dues menes: bo i dolent.

El teatre no ha avançat gens des de fa tres segles. Vegeu, si no, com *El alcalde de Zalamea* i

Josep Santpere i Pei
(Barcelona, 1875 - 1939).

Fuente Ovejuna, quan es representen, són obres modernes. Això vol dir que, si sortissin autors de vàlua d'aquells, hi hauria un teatre florent.

Vida pròspera teatral vol dir tenir bons autors.

El teatre ha de fer sentir, plorar o riure. Ha de fer sentir, reflectint la vida. D'aquí no es pot sortir.

Què es pot fer per modernitzar-lo? Tenir cura amb la presentació.

Els interiors es poden presentar i, a vegades, es presenten perfectes.

Quant als exteriors, jo crec que aplicant-hi el cinema fóra una cosa reeixida. El dia que s'aconsegueixi fer cinema «amb claror», veureu com es resol aquest problema.

Aplicant damunt l'escenari, sobre telons, bastidors i bambolines blanques, la vista natural del bosc, de la muntanya, de la plana, de la mar o, simplement, del terrat, veuríeu com progressava el teatre.

Per tant, per salvar el teatre del seu esdevenidor, el que cal són autors, autors i autors.

Ah! I una mica d'enginy, que això mai no hi és de més al teatre.

Josep Gimeno i Navarro

Crec en el present i en el futur del teatre català. Crec en el present, perquè és idèntic al passat que tingueren els grans autors de Catalunya: un passat en el qual hi havia els mateixos problemes i les mateixes discussions que envolten avui el nostre present teatral. I feren la seva ruta.

I crec en el futur, perquè crec cegament, en absolut, en les grans possibilitats de la nostra joventut literària, apta, per la seva sensibilitat, per a conrear, amb èxit, qualsevol gènere digne de literatura.

Maria Vila i Pius Daví

Fa vint anys que fem teatre, i dic fem, perquè d'ençà del dia del debut —dia memorable en la nostra carrera— no hem deixat de treballar junts. Així vàrem debutar i així mateix seguim encara avui. Això ha fet que per al públic, i fins per a nosaltres mateixos, hagi estat necessari unir els cognoms de Vila-Daví. Així són moltes les vegades que la meva esposa és per al públic la Vila-Daví, com jo en Vila-Daví, i que així mateix, els dos junts, no passem d'ésser els Vila-Daví. Aquest és el motiu o la raó de per què la resposta ha estat tramesa en plural i no en particular com havia estat sol·licitada. La resposta hauria estat la mateixa feta en masculí, femení o en ambdós sexes.

El cert és que tot això que he dit no respon a la pregunta en qüestió o sia «¿Què opineu del present i el futur del Teatre Català?». A dir la veritat, tota la vida que sento a parlar del mateix. I també tota la vida que veig que precisament són catalans els més enderriats a debatre la qüestió,

*Pius Daví i Segalés
(Moià, 1891 - Barcelona 1956).*

com si volguéssim llençar-la als quatre vents i assabentar a tots els de fora (els quals resten as-torats de les respostes) que això del teatre català és una mentida que ens havíem inventat per l'afany de tenir de tot, com els pobles grans.

Fa pocs dies que un amic andalús em preguntava, condolent-se'n, que quines eren les causes de per què el públic no anava a veure teatre català. Jo, amatent, vaig contestar-li: «Això que el públic no vagi a veure teatre català no és cert. Com tot altre espectacle té pujades i baixes, tant en l'aspecte artístic com en el comercial. En l'actualitat porta una marxa força normal, no m'atreveixo a dir excel·lent». I per a treure'l de dubtes vaig afegir aquest aclariment: «Tant la meua esposa com jo, fa vint anys (salvant uns petits lapses de temps) que vivim del teatre català, havent portat a terme temporades força estimables, actuant en els teatres Novetats, Barcelona, Eldorado, Principal Palace, Apolo, Nou, Goya, Coliseu Pompeia, Espanyol, Romea, en aquests últims deu anys seguits, tenint cura sempre de voltar-nos dels millors artistes. Hi hem estrenat obres de Sagarra, Millàs Raurell, Soldevila, Vallmitjana, Gassol, Gual, Apelles Mestres, Fontdevila, Artís, Carrión, Rusiñol, Iglésias, Bernat i Duran, Josep M. Planas, Clovis Eimeric, Pere Cavallé, Lluelles, Miquel de

Palol, Bertrana, Barbosa, Mora, Elias, Casanova, Poal-Aregall, Fages de Climent, Folch i Torres, Rubió i Tudurí, Preses, Bartomeu Soler, Escaler, Guimerà, Amichatis, Lola Anglada, Montero, Vilaregut, Màntua, Amat, Francesc Madrid, Roure, Emili Vendrell, Puig Pujades, Pous i Pagès, Carner Ribalta, Melcior Font, Carles Capdevila, Lluís Capdevila, Bonavia, Crehuet, Samblancat, Castanys, Ferran Aguiló, Muntanyola, Pena, Griera, Burgas, Oliva, Serra Tuneu, Collado, Roig Guivernau, i darrerament —ja en el període de revolució— Ruyra, Coma Soley, Benguerel, Oliver, Gimeno-Navarro, Rosa Maria Arquimbau... A més, hem incorporat una sèrie d'autors estrangers al nostre teatre —que al capdavant també és en profit del teatre català—. Recordo entre ells Shakespeare, Ibsen, C. Kapek, Hurgern Balzach, Fèlix Gandera, Urbankof, Charles Mere; Bruker, Foloc, Pirandello, Vildback, etc., etc., entre molts altres. Les esmentades actuacions sumen un total de 7.496 representacions, 152 obres estrenades, 127 originals, 25 aportacions d'obres estrangeres, dels autors més notables, 14 d'ells inèdits a Espanya».

Ara aquí s'hi han d'afegir les temporades que han portat a terme altres companyies, com la del malaguanyat Josep Canals, les de l'Enric Borràs, en Josep Santpere, la Nicolau-Martori l'Assumpció Casals, en Josep Clapera i tantes altres que en el transcurs d'aquests anys han actuat amb més o menys assiduitat en els nostres escenaris.

Aquesta relació feta per mi és per a demostrar, si res més no, amb proves irrefutables, que el teatre català té autors en quantitat i qualitat, com ho demostra aquesta llista de comediògrafs, alguns d'ells força estimables, la majoria dels quals estan actualment en plena activitat i altres que tot just en els inicis han assaborit les primícies de l'estrena de la seva primera comèdia amb força encert. Són aquests els que units a la joventut de demà els pertoca de bandejar del tot aquest fantasma que han creat els incompresos i els derrotistes, fent obra teatral sana i forta.

I quant a la part d'actors, no he de dir res més sinó que Catalunya està plena de comedians, una prova també n'és que, a més dels que treballen a la Companyia Catalana, hi ha, avui dia, més del cinquanta per cent de les altres companyies, que són catalans, i procedents tots del teatre català. Que treballin els autors i ja en veuran de comedians, que els bons actors els fan les obres bones.

La meva opinió —i que crec justa— és, doncs, que Catalunya compta amb un teatre català, que hi ha comptat des de l'època d'en Robrenyo, passant per en Pitarra, per en Guimerà, l'Iglésias, en Rusiñol, més tard amb en Pous i Pagès, en Sagarra, l'Artís, etc., etc., que en el present continuen havent-hi autors i comedians, i que en el futur els d'ahir, els d'avui i els de demà han d'ajuntar-se per a fer un teatre digne de la nostra terra, fent els possibles per a sostraure's d'aquest pessimisme que s'ha ensenyorit de la nostra gent de lletres. Més valdria que en lloc dels clams de desolació i desesperança que són llençats al vol, procuressin d'enfortir-lo i superar-lo, creant noves obres i procurant que el teatre català tingui, no un sol escenari, no un sol local, sinó un a cada cantonada, que de treballadors per a portar-ho a terme ja n'hi ha, i de públic addicte ja en tenim. Llavors sí que podrem mirar tranquil·lament l'esdevenidor del nostre teatre.

NOTES

1. Vegeu: FOGUET I BOREU, Francesc. «1938: present i futur del teatre català». *Revista de Catalunya*. [Barcelona] n. 162 (maig del 2001), p. 66-79.
2. Segon Apunt [Simó Armengol?]. «¿Com veieu el present i el futur del teatre català?». *La Rambla*. (22-07-1938) p. 2.
3. En l'article mencionat en la nota número 1, hi consignàvem les dates de publicació de les respostes dels enquestats, que tornem a reproduir aquí, també per ordre d'aparició (hi indiquem entre parèntesis la data concreta en què es publicà el text i aprofitem per rectificar-ne la de Miquel Espinar, que no fou el 13, sinó el 23 d'agost): Joan Oliver (17-08-1938; cf. «Cap de setmana. Teatre». *Meridià*, n. 3 [28-01-1938], p. 1]), Laura Bové (19-08-1938), Miquel Espinar (23-08-1938), Maria Morera (25-08-1938), Domènec Guansé (el mateix dia que l'anterior), Claudi Fernández i Castanyer (27-08-1938), Ramon Vinyes (30-08-1938), Josep Navarro i Costabella (31-08-1938), Joan Cumellas (01-09-1938), Josep Roure i Torent (02-09-1938), Ramon Junyent i Vila (03-09-1938), Rosa Maria Arquimbau (05-09-1938), Francesc Curet (06-09-1938), Salvador Bonavia (07-09-1938), Pompeu Crehuet (08-09-1938), Lluís Capdevila (09-09-1938), Josep Santpere (10-09-1938), Josep Gimeno i Navarro (12-09-1938) i Maria Vila i Pius Daví (13-09-1938). Les respostes rebudes es publicaren il·lustrades amb una fotografia de l'enquestat (com a anècdota: Lluís Capdevila hi apareixia vestit amb un impecable uniforme militar). Un cop publicades, *La Rambla* s'estalvià de valorar l'opinió que li mereixia el resultat de l'enquesta i, com a comentari final, insistí en el fet que el seu propòsit «no era altre que aplegar les passions que des de feia temps regnaven entre aquells que estimen la nostra escena. I per a vitalitzar i reformar aquesta passió —tan noble, tan admirable, tan patriòtica— ens semblà que el millor era fer parlar els homes de teatre» (14-09-1938, p. 2). Així, *La Rambla* havia posat les seves columnes a disposició del teatre català i, al mateix temps, es mostrava oberta a emprendre les enquestes i les campanyes que calguessin per tal de mantenir-lo, enaltir-lo i dignificar-lo.
4. «¿Com veieu el present i el futur del Teatre Català?». *La Rambla*. (17-08-1938), p. 4. *La Rambla* anuncià, en l'edició de l'1 d'agost, que ja havia rebut les primeres respostes i que aviat començaria a publicar-les («¿Com veieu el present i el futur del Teatre Català?», p. 3). Pocs dies després, comunicà la imminent publicació de les primeres contribucions («La nostra enquesta», 06-08-1938, p. 3) i, a la fi, informà que el dimarts 16 començaria la sèrie («Ara va de debò!», 10-08-1938, p. 2). En realitat, la primera resposta, la de Joan Oliver, es publicà el dimecres 17 d'agost de 1938.